

Vervanging van het eerste boek van het Burgerlijk Wetboek door Boek 1 van het nieuwe Burgerlijk Wetboek en, in verband daarmee, wijziging van dit boek en de overige boeken van het Burgerlijk Wetboek, het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering, het Wetboek van Strafrecht, het Wetboek van Strafvordering en andere wetten, alsmede vaststelling van algemene regelen en bijzondere bepalingen van overgangsrecht

(Invoeringswet Boek 1 nieuw B.W.)

MEMORIE VAN ANTWOORD
OVER DE HOOFDSTUKKEN 5 EN 6

(Ingezonden bij brief van 15 december 1967.)

Nr. 11

1. Met grote belangstelling heeft de ondergetekende kennis genomen van de stukken die voor zijn ambtsaanvaarding zijn gewisseld over het overgangsrecht, dat in de hoofdstukken 5 en 6 van het ontwerp is voorgesteld. Deze hoofdstukken van het ontwerp, waarover de vaste Commissie voor Justitie op 21 februari 1967 voorlopig verslag heeft uitgebracht (stuk nr. 7), omvatten: in hoofdstuk 5 enige in de wet A.B. op te nemen algemene regelen van overgangsrecht, ter vervanging van het geldende artikel 4 dier wet; en in hoofdstuk 6 een aantal bijzondere overgangsbepalingen met betrekking tot het thans in te voeren nieuwe Boek 1 van het Burgerlijk Wetboek en de daarbij aansluitende, in hoofdstuk 3 van het ontwerp voorgestelde wijzigingen van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering.

De hoofdstukken 5 en 6 van het ontwerp werden omstandig toegelicht in de gelijkgenummerde hoofdstukken van de memorie van toelichting. De Commissie heeft aanvankelijk gereageerd bij een op 28 oktober 1966 gedateerde brief aan de ambtsvoorganger van de ondergetekende, waarbij zij een aantal bezwaren kenbaar maakte tegen dit deel van het ontwerp en in overweging gaf hierover een tussentijds mondeling overleg te voeren. Deze brief is opgenomen in het eerste gedeelte van het voorlopig verslag. Daarop heeft zijn ambtsvoorganger dit deel van het ontwerp nader toegelicht in een memorandum, dat bij brief van 23 december 1966 aan de Commissie werd aangeboden en als tweede gedeelte van het voorlopig verslag is afgedrukt. Vervolgens heeft de Commissie, afziende van het aanvankelijk beraamde mondelinge overleg, opnieuw haar standpunt uiteengezet, haar oorspronkelijke bezwaren voor een groot deel handhavende. Deze nadere beschouwingen vormen het derde en laatste gedeelte van haar voorlopig verslag.

2. In de aldus gevoerde, zeer principiële discussie stemden de wederzijds ingenomen standpunten in enige belangrijke opzichten al dadelijk overeen of zijn zij elkaar dicht genaderd. Hiertoe behoort de aanvaarding — op het voetspoor en in de terminologie van prof. Hijmans van den Bergh — van drieërlei werking van een nieuwe wettelijke regeling: exclusieve werking, eerbiedigende werking en terugwerkende kracht. In de tweede plaats, dat het de na het in werking treden van een nieuwe wettelijke regeling geldende wetgeving is, die de keuze tussen deze drie mogelijkheden bepaalt. Ten derde, dat terugwerkende kracht uitzondering is en behoort te zijn. Ten vierde, de wenselijkheid dat de wetgever zich zal toeleggen op een hernieuwde vaststelling van een of meer algemene regelen van overgangsrecht.

De ondergetekende stemt met ieder van deze vier uitgangspunten gaarne in.

Maar op andere essentiële punten werd de gewenste eensgezindheid nog niet bereikt. De volgende hoofdvragen zijn open gebleven. Hoe moeten de vast te stellen algemene regelen komen te luiden: met name kan, en moet dan ook, een sector worden aangewezen waarin in den regel aan een nieuwe wet of verordening eerbiedigende werking valt toe te schrijven, en hoe zal de uitzondering kunnen worden onderkend, dat een nieuwe regeling terugwerkende kracht heeft? Zullen die

algemene regelen voor privaatrecht en publiekrecht gelijkelijk gelden, met andere woorden: behoort te worden voortgegaan op de weg, ingeslagen bij de sedert 1838 geldende Wet houdende algemene bepalingen der wetgeving van het Koninkrijk, welker artikel 4 voor de gehele wetgeving is geschreven?

3. De ondergetekende is van oordeel dat de discussie heeft aangetoond dat deze vraagstukken nadere bestudering behoeven, voordat de wetgever tot de vaststelling van een of meer algemene regelen van overgangsrecht overgaat. In de memorie van toelichting is gesteld dat de denkbeelden die aan de in hoofdstuk 5 van het ontwerp geformuleerde regelen ten grondslag liggen, in literatuur en rechtspraak in hoofdzaak zijn aanvaard; een stelling die in het voorlopig verslag van de zijde van de Commissie is aangevochten.

Wat de literatuur betreft, meent de ondergetekende dat deze stelling vooralsnog te ver gaat. Die denkbeelden zijn immers ook wel, van eveneens gezaghebbende zijde, bestreden. Bovendien kan tot nu toe de Nederlandse rechtsliteratuur slechts op een gering aantal geschriften bogen, gewijd aan de problematiek die in de monografieën van Hijmans van den Bergh op grondige wijze is uiteengezet. Wel kan thans gewezen worden op de recente praeadviezen van Duk en Jeukens voor de Vereniging voor Administratief Recht, maar zij hadden niet het gehele vraagstuk tot onderwerp. Met name ontbreekt ook nog een systematische analyse van de rechtspraak in de laatste veertig jaren, wellicht mede doordat deze uit de verzamelingen van gepubliceerde rechtspraak tot nu toe niet gemakkelijk bijeen te lezen valt.

De stelling dat genoemde denkbeelden in de rechtspraak zijn aanvaard, is eveneens betwist. In het laatste gedeelte van het voorlopig verslag is deze betwisting nog gehandhaafd na enige recente arresten van de Hoge Raad, die — naar de aanvankelijke mening van de ondergetekende — echter zeker niet wijzen op een ontwikkeling in andere richting.

4. In het voorlopig verslag is aanbevolen om hoofdstuk 5 uit het ontwerp te lichten; en voorts om de aldaar gedane voorstellen bij een afzonderlijk wetsontwerp in te dienen, vooral omdat dit hoofdstuk niet alleen het Burgerlijk Wetboek en meer in het algemeen het privaatrecht bestrijkt, maar ook het publiekrecht. Nu gebleken is dat dit deel van het ontwerp van de zijde der Commissie sterk wordt bestreden, meent de ondergetekende aan eerstgenoemde aanbeveling gehoor te moeten geven.

Wat de tweede aanbeveling betreft: hierboven heeft hij zich reeds aangesloten bij het beiderzijds in de gevoerde discussie ingenomen standpunt dat gestreefd moet worden naar wettelijke vaststelling van enige algemene regelen van overgangsrecht, hetzij voor de gehele wetgeving, hetzij althans voor de gehele privaatrechtelijke. Maar een daartoe strekkend wetsontwerp vereist, zoals hierboven al werd geconstateerd, een hernieuwde voorbereiding, waarop de verdere behandeling van het ontwerp Invoeringswet Boek 1 nieuw B.W. niet kan wachten.

In de eerste plaats telt voor hem zwaar dat het aanhangige ontwerp van wet ten doel heeft het reeds in het jaar 1958 tot wet verheven Boek 1 van het nieuwe wetboek, met de gewichtige vernieuwingen niet alleen van juridisch-technische maar ook van materiële aard die daarbij in ons personen- en familierecht worden aangebracht, zo spoedig mogelijk tot geldend recht te maken.

Spoedige inwerkingtreding van het vastgestelde Boek 1, met de aanvullingen en verbeteringen die het ontwerp Invoeringswet bevat, is niet alleen geboden door de materiële wijzigingen die het in ons personen- en familierecht heeft gebracht. Als gezegd, is het ook uit juridisch-technisch oogpunt van belang. Er staat nog een belangrijke vernieuwing op het programma: die van de regeling van de echtscheiding en de scheiding van tafel en bed, een sector die het in 1958 vastgestelde Boek 1 in feite heeft opengelaten door de geldende wetsbepalingen zonder meer over te nemen. De nieuwe regeling wordt onderworpen als een, wat het materiële recht betreft, in het nieuwe Boek 1 in te passen novelle. Het nieuwe Boek 1 moet dus vóór

de indiening van die novelle zijn, thans nabij zijnd, eindstadium hebben bereikt. Voor de wijzigingen welke kunnen voortkomen uit de arbeid van de commissie die zich onder voorzitterschap van prof. J. Wiarda aan een partiële herziening van de kinderbeschermingsrecht wijdt, geldt hetzelfde. De op 1 oktober 1964 in werking getreden wet van dat jaar, die het bewind van ouder, voogd en curator opnieuw heeft geregeld, was een voortrein, de nieuwe regeling van de zojuist genoemde onderwerpen zullen volgtreinen zijn van het onderhavige wetsontwerp, dat de hoofdtrein, Boek 1 van het nieuwe B.W., naar zijn bestemming brengt.

Een derde, niet minder belangrijk gezichtpunt is dat het nu gaat om de verwezenlijking van het eerste van de negen boeken waaruit het nieuwe Burgerlijk Wetboek zal bestaan. Het wordt hoog tijd dat van deze gehele onderneming een eerste gedeelte plaats neemt in ons geldende recht, ten einde voor een ieder duidelijk te maken dat zij niet slechts is opgezet ter wille van een boeiende wetgevende arbeid, ter bevruchting van de rechtswetenschap en om, incidenteel, tot de ontwikkeling der rechtspraak bij te dragen, maar dat het gaat om de verwezenlijking van een volledige hercodificatie van ons privaatrecht, waartoe Nederland in staat is dank zij de door Meijers gelegde grondslagen.

Een verdere koppeling van de vaststelling van enige algemene regelen van overgangsrecht aan de invoering van Boek 1 zou deze allicht vertragen, nu gebleken is dat eerstgenoemde stof nog niet het stadium heeft bereikt, dat er slechts enkele knopen kunnen en moeten worden doorgehakt. Immers, aan de zijde van de ondergetekende bestaat nog geenzins de overtuiging dat de regelen die in hoofdstuk 5 van het ontwerp werden voorgesteld, onjuist zijn en door een of meer andere, zoals de in het voorlopig verslag aanbevolene, behoren te worden vervangen.

Anderzijds wil de terugneming van hoofdstuk 5 van het ontwerp niet zeggen dat de reeds gevoerde discussie haar belang verliest. Op zijn minst heeft de opnemng van hoofdstuk 5 in het ontwerp de verdienste gehad, de aandacht te trekken of te verlevendigen die aan de problematiek van het overgangsrecht toekomt. Voor de verdere ontwikkeling van de rechtspraak behoudt het gedane voorstel zijn waarde en de ondergetekende beschouwt het, tezamen met de gevoerde discussie, als een onmisbare bouwsteen en katalysator voor de verdere studie, waarop een nieuw voorstel van wet kan en moet worden gegrond.

5. Een verdere overweging die de ondergetekende ertoe brengt hoofdstuk 5 uit het ontwerp Invoeringswet Boek 1 terug te nemen, is dat de discussie over dat hoofdstuk heeft bevestigd dat de meeste voorbeelden, aan de hand waarvan de wenselijkheid van de voorgestelde of andere algemene regelen is bepleit en bestreden, wat het burgerlijk recht betreft plagen te worden ontleend aan het vermogensrecht. Op dit terrein is het nieuwe wetboek nog in aanbouw, zodat men nog onvoldoende kan werken met concrete voorbeelden, ontleend aan een vergelijking van het in te voeren nieuwe vermogensrecht met het thans nog geldende.

Daarbij valt ook te bedenken dat algemene regelen van overgangsrecht als voorgesteld in hoofdstuk 5 van het ontwerp niet de pretentie hebben, en ook niet kunnen hebben, van strakke regels met enkele, limitatief op te sommen, uitzonderingen. Zij beogen slechts richtlijnen te geven bij de keuze tussen de drie hierboven genoemde werkingen, waarvoor de wetstoepper komt te staan in de gevallen waarin hij voor een vraag van overgangsrecht wordt gesteld. De gevallen waarin dit zich kan voordoen, zijn in aantal vrijwel onbegrensd. Zij kunnen niet alle door de wetgever worden voorzien en, ter wille van de rechtszekerheid, afzonderlijk worden geregeld. Maar wel zal de wetgever steeds goed doen — ook wanneer hij in hoofdzaak kan steunen op een of meer algemene regelen van overgangsrecht — voor een aantal der wel door hem voorziene en hem belangrijk voorkomende gevallen een bijzondere overgangsbepaling op te stellen. Zulks niet alleen wanneer hem blijkt dat in zo'n geval van de algemene regelen behoort te

worden afgeweken, maar ook wel wanneer hij in zo'n geval twijfel ducht, die dient te worden voorkomen.

Dit is, wat het thans in te voeren Boek 1 betreft, gedaan in hoofdstuk 6 van het ontwerp. Uiteraard kunnen thans nog geen bijzondere overgangsbepalingen worden ontworpen of geschetst op het terrein van het vermogensrecht — ook niet voor een belangrijk gedeelte daarvan —, die straks de algemene regelen van overgangsrecht op dat terrein zullen begeleiden, derhalve het beeld zullen completeren, dat door de uitwerking van de voorgenomen opzet van het overgangsrecht ten aanzien van het vermogensrecht zal ontstaan.

6. Schraping van hoofdstuk 5 uit het ontwerp stelt de ondergetekende voor de vraag of in dit wetsontwerp nog — zoals tot nu toe steeds, ook in omvangrijke wetsontwerpen, is geschied — kan worden volstaan met bijzondere overgangsbepalingen, afgezien van het gebrekkige artikel 4 der Wet A.B. dat bij terugneming van hoofdstuk 5 uiteraard onaangeroerd blijft.

Hij meent deze vraag bevestigend te kunnen beantwoorden. Het is zeker waar dat Boek 1 een bijzonder veel omvattende wet is, doch het bestaat uit een aantal onderdelen die elk op zichzelf niet onoverzichtelijker zijn dan de inhoud van de omvangrijke wetten waarbij in de eerste helft van deze eeuw enkele gedeelten van het gecodificeerde privaatrecht zijn herzien.

Om de hierboven aangevoerde redenen zou het ook ongewenst zijn, nu toch te pogen enige algemene regelen, zij het beperkt tot de overgang naar het nieuwe Boek 1, vast te stellen. Bovendien bevat hoofdstuk 6 van het ontwerp al in ruime mate bijzondere bepalingen die voor een belangrijk deel slechts werden voorgesteld om, ook tegen de achtergrond van hoofdstuk 5 mogelijke, twijfel op te lossen. Enige aanvullingen van de in hoofdstuk 6 reeds voorgestelde bijzondere bepalingen zijn bij gebreke van algemene regelen van overgangsrecht nodig, maar bij de voorbereiding van de hierbij aangeboden tweede nota van wijzigingen is gebleken dat zij niet talrijk behoeven te zijn. In dit verband zij nog eens herhaald dat, al kan men van mening verschillen over de vraag of de algemene regelen die in hoofdstuk 5 werden voorgesteld, geheel concordant waren met de rechtspraak die zich onder vigeur van artikel 4 A.B. heeft ontwikkeld, toch zeker niet kan worden gezegd dat zij een andere richting insloegen.

De ondergetekende onderschrijft de waarschuwing, voorkomende in de memorie van toelichting, dat bij het uiteraard enigszins fragmentarische karakter, aan een reeks bijzondere overgangsbepalingen eigen, met redeneringen a contrario nog grotere voorzichtigheid behoort te worden betracht dan reeds in het algemeen bij de uitlegging van een wet geboden is.

7. Het bovenstaande impliceert dat die bijzondere bepalingen van hoofdstuk 6, waarvan de Commissie meende dat zij in haar systeem wel zouden kunnen worden gemist, worden gehandhaafd, tenzij er andere redenen tot schrapping of wijziging zijn.

De overige opmerkingen die in het voorlopig verslag bij onderscheidene artikelen van het oorspronkelijke hoofdstuk 6 zijn gemaakt, worden hierna beantwoord, tezamen met de toelichting van de wijzigingen die in dit hoofdstuk om verschillende redenen worden aangebracht bij de nota van wijzigingen die deze memorie vergezelt.

Artikel 2. Het opstel van Rombach, aangehaald in het voorlopig verslag, gaat uit van de stelling dat „het nieuwe bewijsrecht” ook behoort te gelden voor het bewijs van feiten die zijn voorgevallen vóór het in werking treden van dat nieuwe recht. De ondergetekende kan deze stelling onderschrijven met betrekking tot de algemene regels van bewijsrecht, die thans voorkomen, ten dele in het vierde boek van het geldende Burgerlijk Wetboek, ten dele in het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering, en die conform de opzet van het nieuwe Burgerlijk Wetboek bij het door de Staatscommissie voor de Nederlandse burgerlijke wetgeving opgestelde ontwerp bewijsrecht geheel in het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering worden geplaatst omdat zij tot het procesrecht wor-

den gerekend. Ook artikel VI van dat ontwerp gaat van die stelling uit, in afwijking van artikel 47 van de Overgangswet 1829.

Anders dan de algemene regels van bewijsrecht worden bijzondere bewijsbepalingen, zoals in Boek 1 b.v. de artikelen 1.2.2a, 1.4.8, 1.5.6.1-3, 1.8.1.9, 1.8.2.11, 1.11.1.13-18, ook in het nieuwe Burgerlijk Wetboek opgenomen, omdat zij noch wetstechnisch, noch naar hun aard geheel kunnen worden gescheiden van de regeling der onderwerpen van burgerlijk recht waartoe zij behoren. De aard van zulke bepalingen brengt mede dat over het terzake geldende overgangsrecht verschillend kan worden gedacht, zoals ook in de memorie van toelichting bij het onderhavige artikel is geconstateerd ten aanzien van de bijzondere, in de geldende wet niet voorkomende bepaling van artikel 1.2.2a, die aan een geboorteakte met betrekking tot de geslachtsnaam dwingende bewijskracht tegenover een ieder toekent. Uit het voorlopig verslag blijkt dat de gekozen oplossing bij de Commissie geen bezwaren heeft ontmoet. Handhaving van het onderhavige artikel ter voorkoming van twijfel komt de ondergetekende gewenst voor.

Artikel 3. Het derde lid van dit artikel loopt parallel met het over procesrechtelijke voorschriften handelende artikel 27 van het ontwerp, dat hierna uitvoerig wordt besproken.

Artikel 5. Nu hoofdstuk 5 van het ontwerp vervalt, komt het de ondergetekende gewenst voor in de hierbij aangeboden nota van wijzigingen de redactie van dit artikel te herzien. In de nieuwe redactie wordt nu met zoveel woorden gezegd dat de artikelen 1.3.1, 2, 3 en 4a, die regelen waar een persoon zijn woonplaats heeft, van het tijdstip van in werking treden af ook van toepassing zijn, indien de feiten die volgens deze regelen de verkrijging of het verlies van een woonplaats bepalen, zijn voorgevallen vóór dat tijdstip.

Een overgangsbepaling met betrekking tot de in artikel 1.3.4 gestelde regel kan worden gemist, omdat ook volgens het thans nog geldende recht het sterfhuis van de overledene daar is, waar hij zijn laatste woonplaats had (artikel 80 B.W.). Waar een vóór het in werking treden van het nieuwe Boek 1 overledene zijn (laatste) woonplaats had, wordt — in overeenstemming met het onderhavige artikel — bepaald door het toenmalige recht.

Artikel 1.3.5 vereist voor de geldigheid van een domiciliekeuze dat voor de gekozen woonplaats een redelijk belang aanwezig is. Dit in het geldende artikel 81 B.W. niet voorkomende vereiste zal volgens het nieuwe Boek 1 moeten zijn vervuld op het ogenblik waarop de woonplaats wordt gekozen. Het zou naar de mening van de ondergetekende een niet gerechtvaardigde afbreuk aan de rechtszekerheid betekenen, wanneer een onder het huidige recht geldig gedane domiciliekeuze alsnog aan een door de nieuwe wet ingevoerd wordend vereiste zou moeten worden getoetst.

Artikel 6. Bij de nota van wijzigingen wordt in het eerste lid de aanhaling van de artikelen 4—7 van titel 1.4 verbeterd in die van de artikelen 5—7 van genoemde titel, omdat volgens hoofdstuk 1 van het ontwerp artikel 1.4.4 vervalt en wordt vervangen door een gelijklopend artikel 1.4.5a.

Het in het vijfde lid aangehaalde artikel 1.4.8 is een bepaling van dezelfde aard als artikel 1.2.2a, waarop het hierboven besproken artikel 2 betrekking heeft. Ook hier zou de ondergetekende, ten einde elke mogelijkheid van twijfel af te snijden, de voorgestelde overgangsbepaling willen handhaven.

Met betrekking tot het zesde lid merkt hij het volgende op. De gang van zaken ter verkrijging van een aanvulling of verbetering van de registers van de burgerlijke stand is thans nog geregeld in de artikelen 70—73 B.W., het Koninklijk besluit van 19 november 1945, *Stb.* F 281, en de artikelen 829—832 Rv. Artikel 1.4.11 van het nieuwe Boek 1 en de daarbij aansluitende processuele regeling, zijnde de algemene regeling van de rechtspleging in zaken die met een verzoekschrift worden ingeleid, wijken daarvan in verschillende opzichten af. Wat de processuele regeling betreft, zou met de hierna te bespreken, in het ontwerp als artikel 27 voorgestelde, overgangsbepaling

kunnen worden volstaan. Maar er is ook een belangrijk verschil in rechtskracht tussen de in de oude en in de nieuwe procesgang verkregen rechterlijke uitspraak en in samenhang daarmee is de wijze van werking van de rechterlijke uitspraak in de registers van de burgerlijke stand door het oude en het nieuwe recht verschillend geregeld. Men zie het in het nieuwe Boek 1 niet overgenomen artikel 72 B.W., alsmede artikel 1.4.11 leden 2 en 3 tegenover artikel 73 B.W. De thans nog geldende procedure levert een uitspraak op, die alleen geldt tussen de verzoekende en opgeroepen partijen, de nieuwe leidt tot een gewijzigde inhoud van de registers, welke bewijskracht in artikel 1.4.8 is geregeld. De ondergetekende acht het dan ook gewenst het onderhavige zesde lid naast artikel 27 van het ontwerp te handhaven. De in het voorlopig verslag uitgesproken vrees dat een belanghebbende nog gauw een verzoek zou indienen vóór het in werking treden van het nieuwe recht ten einde nog van de oude wet te profiteren, deelt de ondergetekende niet. Immers, hetgeen een belanghebbende onder het nieuwe recht kan bereiken — een verbeterde akte die volledige bewijskracht tegenover een ieder heeft — is voor hem bepaald niet nadeliger dan hetgeen volgens het geldende artikel 72 B.W. wordt bereikt. Ook het beroep op H.R. 19 november 1965, N.J. 1966, 234, betreffende een bijzondere vraag van overgangsrecht, nauw verwant aan de in artikel 96 van de Algemene Bijstandswet opgeloste, heeft de ondergetekende niet overtuigd van de juistheid van de stelling dat de bijzondere, op een geheel andere materie betrekking hebbende, overgangsbepaling van het onderhavige zesde lid afkeuring zou verdienen.

Artikel 8. Met betrekking tot gevallen waarin de nieuwe wet zwaardere eisen stelt dan de thans nog geldende, zij het volgende opgemerkt. Volgens artikel 1.5.5.1, evenals volgens de thans nog geldende wet, kan een huwelijk uitsluitend worden nietig verklaard op grond dat de echtgenoten op het ogenblik van de huwelijksvoltrekking niet de vereisten in zich verenigden om tezamen een huwelijk aan te gaan. Nietigverklaring na het tijdstip van in werking treden van de nieuwe wet van een vóór dat tijdstip voltrokken huwelijk wegens het ten tijde van de huwelijksvoltrekking niet vervuld zijn van een wel door de nieuwe, maar niet door de oude wet gesteld vereiste, zou — zoals reeds in de memorie van toelichting (blz. 45, linkerkolom, voorlaatste alinea) is gezegd — betekenen dat aan het voorschrift dat dit vereiste stelt, terugwerkende kracht zou worden verleend.

Wat het derde lid betreft, is de ondergetekende van oordeel dat het ongewenst is dat in de gevallen waarin het eerste en het tweede lid het instellen van een vordering tot nietigverklaring niet toelaten, deze nog wel zou kunnen worden uitgesproken op een vóór het in werking treden van de nieuwe wet ingestelde rechtsvordering. Derhalve wordt het derde lid bij nota van wijzigingen in die zin herzien, dat het in de vorige leden bepaalde ook van toepassing is, indien de rechtsvordering weliswaar is ingesteld vóór het in het eerste lid genoemde tijdstip, maar de gevorderde nietigverklaring niet reeds vóór dat tijdstip is uitgesproken.

Eveneens deelt hij het oordeel der Commissie dat indien een vonnis waarbij een huwelijk wordt nietig verklaard op een voor het tijdstip van in werking treden van de nieuwe wet ingestelde vordering, pas in kracht van gewijsde gaat na dat tijdstip, de alsdan intredende werking van het vonnis behoort te worden bepaald door artikel 1.5.5.9 van de nieuwe wet. Dit is met name van belang voor de kinderen der echtgenoten, die ingevolge artikel 1.5.5.9 lid 2 onder *a* de staat van wettig kind der echtgenoten behouden, ook als niet beide echtgenoten te goeder trouw waren (vgl. de artikelen 150—152 B.W.). Bij de nota van wijzigingen wordt derhalve het vierde lid eveneens herzien.

Artikel 9 (oud). De ondergetekende is met de Commissie van mening dat de louter redactionele verschillen tussen de nieuwe artikelen 1.5.6.1—3 en de geldende artikelen 155—157 B.W. zo gering zijn, dat een overgangsbepaling te dezer zake kan worden gemist. Artikel 9 wordt derhalve bij de nota van wijzigingen geschrapt.

Artikel 10 (wordt 9). Aangezien het aanvankelijk voorgestelde artikel 1.6.9c is vervallen, wordt bij de nota van wijzigingen de aanhaling daarvan uit het eerste lid van het onderhavige artikel geschrapt.

Het aanvankelijk voorgestelde tweede lid wordt geschrapt, omdat het naar de mening van de ondergetekende overbodig is, wat de procesrechtelijke voorschriften betreft naast het in artikel 27 van het ontwerp bepaalde, en wat het materiële recht betreft naast de in het onderhavige artikel gehandhaafde bepaling van artikel 10 lid 1 ontwerp.

Artikel 11 (wordt 10). De ondergetekende kan niet onderschrijven dat in hoofdstuk 1 van de memorie van toelichting bij artikel 1.6.9b is gesteld dat artikel 179 B.W. overbodig en onuitvoerbaar zou zijn; een stelling die hij ook niet voor zijn rekening zou willen nemen. Wel onderschrijft hij de daar ter plaatse tegen dat artikel ingebrachte bezwaren, leidende tot het in hoofdstuk 1 van het ontwerp gedane voorstel artikel 1.6.9b van het nieuwe Boek 1 te laten vervallen. Ook naar zijn mening zijn deze bezwaren van een zodanig gewicht, dat het ongewenst is te bepalen dat artikel 179 B.W. ook na het tijdstip van in werking treden van de nieuwe wet ten volle van toepassing zou zijn, indien de eerststervende echtgenoot vóór dat tijdstip is overleden.

Men dient echter wel te bedenken dat voor het geval van geschil over de vraag aan wie een na het overlijden van de eerststervende verkregen goed toebehoort, artikel 179 lid 2 B.W. een bijzondere verdeling van de bewijslast voorschrijft, die hierop neerkomt dat het goed voor de helft aan de kinderen toebehoort, tenzij de langstlevende zich heeft voorzien van het nodige bewijs dat het goed alleen aan hemzelf toebehoort. Met Soons, praeadvies voor de Broederschap der Notarissen in Nederland (1966) blz. 166, meent de ondergetekende dat een terzijdestelling van deze regel met betrekking tot goederen die reeds vóór het tijdstip van in werking treden van de nieuwe wet zijn verkregen, bedenkelijk zou zijn. Zij zou ingeval de langstlevende over het bovenbedoelde bewijs niet beschikt, in feite kunnen neerkomen op een aantasting van rechten die op het ogenblik van inwerkingtreding van de nieuwe wet ingevolge de ten tijde van de verkrijging geldende wet aan de kinderen toekwamen.

Om deze redenen wordt het tweede lid van het onderhavige artikel bij nota van wijzigingen vervangen door de bepaling dat het tevoren geldende artikel 179, tweede lid, van het Burgerlijk Wetboek na het tijdstip van in werking treden van deze wet (alleen) van toepassing blijft ten aanzien van goederen die voor dat tijdstip zijn verkregen. Dat wil dus zeggen: ten aanzien van goederen, verkregen tussen het tijdstip van in werking treden van het bij de wet van 14 juni 1956, *Sib.* 343, vastgestelde artikel 179 B.W. (1 januari 1957) en het tijdstip waarop het nieuwe Boek 1 in werking treedt. Immers, goederen verkregen vóór 1 januari 1957 zijn eventueel gevallen in de gecontinueerde gemeenschap van het toen nog geldende artikel 182 (oud) B.W.; zie H.R. 28 oktober 1966, N.J. 1967, 1.

Het aanvankelijk voorgestelde derde lid van het onderhavige artikel wordt bij nota van wijzigingen geschrapt, evenals het tweede lid van het vorige artikel en om overeenkomstige redenen.

Artikel 11 (nieuw). In het ontwerp handelde het eerste lid van artikel 12 over de inschrijving in het huwelijksgoederenregister zowel van rechterlijke uitspraken, een akte van afstand van een gemeenschap van goederen, een eis tot opheffing van een gemeenschap van goederen en een verzoening na scheiding van tafel en bed, als van huwelijksvoorwaarden. De ondergetekende acht het overzichtelijker eerstgenoemde stof over te brengen naar een afzonderlijk artikel, het bij de nota van wijzigingen voorgestelde nieuwe artikel 11.

De bepalingen van het geldende en die van het nieuwe eerste boek omtrent de inschrijving van rechterlijke uitspraken, van een akte van afstand van een gemeenschap van goederen, van

een eis tot opheffing van een gemeenschap van goederen, en van een verzoening na scheiding van tafel en bed, vertonen drie verschillen.

Ten eerste verwijzen de desbetreffende artikelen van het geldende eerste boek, ter bepaling van de rechtbank op welke griffie de inschrijving moet geschieden, naar artikel 207 lid 1 B.W. Derhalve moet, ingeval het huwelijk buiten Nederland was aangegaan, de inschrijving geschieden in het register ter griffie van de rechtbank binnen welker rechtsgebied de huwelijksakte is overgeschreven. De overeenkomstige artikelen van het nieuwe Boek 1 wijzen via artikel 1.8.1.3 lid 1 voor dat geval steeds de griffie van de rechtbank te 's-Gravenhage aan. Naar het oordeel van de ondergetekende is het gewenst, dat voor genoemd geval de thans nog geldende regel, wegens de daaraan verbonden bezwaren, door de nieuwe ook wordt vervangen wanneer het gaat om inschrijving na het tijdstip van in werking treden van het nieuwe Boek 1 van een vóór dat tijdstip voorgevallen feit, opdat alle na dat tijdstip verrichte inschrijvingen in het register te 's-Gravenhage zullen zijn te vinden.

Dezelfde oplossing verdient naar zijn mening aanbeveling met betrekking tot het tweede verschil, bestaande in de regel dat een beschikking als bedoeld in de artikelen 163 (1.6.6) en 165 (1.6.8) aan derden die van haar bestaan onkundig waren, slechts kan worden tegengeworpen, indien na de inschrijving veertien dagen waren verlopen (artikelen 1.6.6 lid 3 en 1.6.8 lid 2); een termijn die de artikelen 163 en 165 niet kennen.

Ten derde komt een bepaling als artikel 1.7.3.9a in het thans nog geldende eerste boek niet voor. Is op het tijdstip van in werking treden van dit artikel een onder het oude recht aangevangen wettelijke termijn voor het afleggen van de verklaring van afstand in het register nog niet verstreken, dan is een mogelijkheid van verlenging van die termijn door de rechter overeenkomstig het nieuwe artikel gewenst.

Artikel 12. Zoals reeds vermeld, wordt een deel van de stof die in het ontwerp in dit artikel werd behandeld, bij de nota van wijzigingen overgebracht naar het nieuwe artikel 11. Het gewijzigde artikel 12 heeft alleen betrekking op huwelijkse voorwaarden. Ten aanzien van de inschrijving daarvan zou de ondergetekende in hoofdzaak alsnog een zelfde stelsel willen volgen, als voorgesteld in het zojuist besproken nieuwe artikel 11, eerste en tweede lid. Hiertoe strekken in het herziene artikel 12 de leden 1, 2 en 3.

De tweede zin van het nieuwe lid 1 ziet op het geval dat na het tijdstip van in werking treden van het nieuwe Boek 1 een wijziging wordt ingeschreven van vóór dat tijdstip ingeschreven huwelijkse voorwaarden van buiten Nederland gehuwde echtgenoten. Die wijziging wordt dan, overeenkomstig het nieuwe lid 2 van het onderhavige artikel, ingevolge artikel 1.8.1.3 lid 1 uitsluitend ingeschreven ter griffie van de rechtbank te 's-Gravenhage. Volgens de tweede zin van artikel 12 lid 1 (nieuw) moeten nu ook de ongewijzigd gebleven bepalingen van de huwelijkse voorwaarden dier echtgenoten alsnog te 's-Gravenhage zijn ingeschreven, ook al zouden deze bepalingen vroeger reeds overeenkomstig artikel 207 lid 1 B.W. op de griffie van een andere rechtbank zijn ingeschreven, wil men ze kunnen inroepen tegen een derde die van deze bepalingen onkundig was. Deze afwijking van de eerste zin van artikel 12 lid 1 voorkomt dat een derde die een na het tijdstip van in werking treden van deze wet verrichte inschrijving in het Haagse register aantreft, nog verdacht zou moeten zijn op de mogelijkheid van een inschrijving van andere bepalingen van de huwelijkse voorwaarden van dezelfde echtgenoten, voorkomende in het register ter griffie van een andere rechtbank.

Het oorspronkelijke lid 2 van dit artikel is vervangen door een nieuw lid 4, dat betrekking heeft op artikel 1.8.1.5 en, wat artikel 1.8.1.5b betreft, alleen op het eerste lid daarvan. Immers, op het tweede lid van artikel 1.8.1.5b heeft het nieuwe lid 3 van artikel 12 betrekking en het derde lid van artikel 1.8.1.5b beantwoordt aan het geldende artikel 207 lid 3 B.W.

Het oorspronkelijke lid 3 van artikel 12 wordt bij nota van wijzigingen vervangen door een nieuw artikel 13 lid 1. Het over die bepaling in het voorlopig verslag gezegde wordt hieronder bij artikel 13 (nieuw) beantwoord.

Artikel 13 (nieuw). Lid 1 van dit nieuwe artikel vervangt het oorspronkelijke derde lid van artikel 12. In de memorie van toelichting is als motief voor dat derde lid aangevoerd dat het ontoelaatbaar zou zijn, het in hoofdstuk 1 van het ontwerp voorgestelde artikel 1.8.1.9 ook te doen gelden ten aanzien van huwelijkse voorwaarden, aangegaan vóór het tijdstip van in werking treden van de nieuwe wet, omdat partijen met dit artikel vóór dat tijdstip geen rekening hebben kunnen houden. Met de Commissie acht de ondergetekende dit motief niet overtuigend met betrekking tot artikel 1.8.1.9, zoals dit in het ontwerp luidt, en hetzelfde geldt zijns inziens met betrekking tot dit artikel in zijn inmiddels gewijzigde formulering. Het verschil tussen dit artikel en het geldende artikel 205 B.W. is niet gelegen in een vermindering van de bewijskracht van de akte van huwelijkse voorwaarden of de daaraan vastgehechte beschrijving, maar juist in een verruiming van de mogelijkheid dat een echtgenoot bewijs van zijn aanbreng levert. Het komt hem veeleer gewenst voor, ten einde elke twijfel uit te sluiten, met zoveel woorden te bepalen dat met betrekking tot het bewijs van aanbreng van bij huwelijkse voorwaarden buiten de gemeenschap gehouden goederen artikel 1.8.1.9 ook van toepassing is ten aanzien van huwelijkse voorwaarden, tot stand gekomen vóór het tijdstip van in werking treden van de nieuwe wet.

Naar de mening van de ondergetekende kunnen gemeenschappen van vruchten en inkomsten en van winst en verlies, die voor het tijdstip van in werking treden van het nieuwe Boek 1 en dus onder vigeur van de artikelen 210–222 zijn overeengekomen, bezwaarlijk op dat tijdstip aan die wettelijke regels worden onttrokken en worden onderworpen aan de regels van de nieuwe artikelen 1.8.1.7b–7g, voorgesteld in hoofdstuk 1 van het gewijzigd ontwerp. Lid 2 van het nieuwe artikel 13 bepaalt dat op deze gemeenschappen van winst en verlies en van vruchten en inkomsten ook na dat tijdstip de tevoren geldende artikelen 210–222 van het Burgerlijk Wetboek van toepassing blijven, voor zover van die bepalingen niet bij huwelijkse voorwaarden is afgeweken.

Zoals door Rombach (W.P.N.R. 4902), De Vries (W.P.-N.R. 4907) en Soons (aangehaald praeadvies blz. 167) is opgemerkt, is de figuur van het deelgenootschap weliswaar nu nog niet wettelijk geregeld, maar wordt zij wel door het thans nog geldende recht toegelaten en komt zij ook reeds vrij veel voor, waarbij op de inwerkingtreding van afdeling 1.8.2 wordt vooruitgelopen. Genoemde schrijvers hebben er terecht de aandacht op gevestigd, dat echter in de onder het geldende recht overeengekomen deelgenootschappen diverse regelingen uit afdeling 1.8.2 niet konden worden opgenomen; b.v. het einde van het deelgenootschap door een vonnis dat het deelgenootschap opheft (artikel 1.8.2.4), de bevoegdheid van de rechter om de uitkering nader te regelen (artikel 1.8.2.13).

Ook de ondergetekende acht het om deze redenen gewenst te bepalen dat afdeling 1.8.2, binnen de in artikel 1.8.1.8 aangegeven grenzen, van het tijdstip van haar in werking treden af toepassing zal vinden op deelgenootschappen die vóór dat tijdstip ontstaan en niet geëindigd zijn. Lid 3 van het nieuwe artikel 13 bevat een overgangsbepaling van die strekking, waarin echter, met het oog op het in artikel 1.8.2.11 onder a bepaalde, rekening wordt gehouden met de mogelijkheid dat een bij het aangaan van het deelgenootschap aanwezig goed in de akte van huwelijkse voorwaarden of een daaraan vastgehechte staat zonder opgave van de waarde is vermeld.

Artikel 14 (nieuw). Zeker nu bij nota van wijzigingen hoofdstuk 5 van het ontwerp wordt geschrapt, acht de ondergetekende het gewenst, overeenkomstig de aanbeveling in het voorlopig verslag, een overgangsbepaling op te nemen betreffende het vervallen van de zgn. *lex hac edictali*, zowel in het erfrecht als in het huwelijksvermogensrecht. Voorgesteld wordt alsnog met zoveel woorden te bepalen dat van het tijdstip van in werking treden van de nieuwe wet af de tevoren geldende artikelen 236–240a en 899a van het Burgerlijk Wetboek slechts van toepassing zijn, indien de hertrouwde echtgenoot voor dat tijdstip is overleden.

Men vergelijkte ook Rombach (W.P.N.R. 4902) en Soons (aangehaald praeadvies blz. 167).

Afdeling 1.11.1. Artikel 1.11.1.1 bevat de regel dat een kind dat binnen een termijn, gelijk aan het wettelijke conceptietijdvak, na de ontbinding van het huwelijk van zijn moeder wordt geboren, bij zijn geboorte de staat van wettig kind van haar vroegere echtgenoot verkrijgt, tenzij de moeder reeds voor de geboorte was hertrouwd. Dezelfde regel is, blijkens de geldende rechtspraak, ook thans reeds van kracht. Het enige verschil is dat in het nieuwe recht het wettelijke conceptietijdvak van 300 tot 306 dagen wordt verlengd.

Zou men nu artikel 1.11.1.1 ook toepassen op een vóór het tijdstip van in werking treden van de nieuwe wet geboren kind dat tussen de 299ste en de 307de dag na de huwelijksontbinding, derhalve als natuurlijk kind van de moeder is geboren, dan zou dit betekenen dat het kind alsnog op het tijdstip van in werking treden van de nieuwe wet, wellicht vele jaren na de geboorte, de staat van wettig kind van de vroegere echtgenoot van de moeder wordt toegekend. Dit zou, reeds op zichzelf beschouwd, ongewenste consequenties kunnen hebben. Maar het zou bovendien onvereenigbaar zijn met een inmiddels plaats gehad hebbende erkenning, eventueel ook wettiging, door een andere man. Voorts zou men dan alsnog de moeder, zo zij nog leeft, en de vroegere echtgenoot zelf of, deze overleden zijnde, de in artikel 1.11.1.10 genoemde personen in staat moeten stellen alsnog het vaderschap van de vroegere echtgenoot te ontkennen. Ten einde elke twijfel uit te sluiten wordt bij nota van wijzigingen het ontwerp aangevuld met de uitdrukkelijke bepaling dat artikel 1.11.1.1 alleen van toepassing is ten aanzien van kinderen die zijn geboren na het tijdstip van in werking treden van deze wet.

Artikel 13 (wordt 15). De zojuist genoemde nieuwe bepaling wordt bij nota van wijzigingen opgenomen als een nieuw lid 1 van het tot artikel 15 vernummerde artikel 13.

Dienovereenkomstig worden het oorspronkelijke eerste en tweede lid vernummerd tot leden 2 en 3.

Het oorspronkelijke derde lid wordt geschrapt; ook de ondergetekende kan onderschrijven dat, gegeven de slechts redactionele verschillen tussen de artikelen 1.11.1.13-21 en 316-322 B.W., te dezer zake een overgangsbepaling niet nodig is.

Artikel 14 (wordt 16). Volgens het thans nog geldende artikel 327 B.W. wordt een natuurlijk kind door het huwelijk van zijn ouders gewettigd, indien het voor of bij de huwelijksvoltrekking door de vader is erkend. Wordt een natuurlijk kind staande het huwelijk van zijn moeder door haar man erkend, dan kan het kind slechts worden gewettigd bij brieven van wettiging die door de beide ouders dienen te worden verzocht (artikel 329 lid 1 B.W.). Voorts bepaalt artikel 331 lid 1 B.W. dat het kind dat door of staande het huwelijk van zijn ouders gewettigd is, de staat van wettig kind heeft, te rekenen van de huwelijksvoltrekking.

Hoofdstuk 1 van het ontwerp is inmiddels, bij de eerste nota van wijzigingen, aangevuld met het voorstel om in het met artikel 327 B.W. corresponderende artikel 1.11.2.1 te bepalen dat ook wanneer een natuurlijk kind door de echtgenoot van de moeder pas erkend wordt staande het huwelijk of nadat het huwelijk door de dood van de moeder is ontbonden, het kind door die erkenning van rechtswege wordt gewettigd. Artikel 1.11.2.5 lid 2 is gelijklopend aan het geldende artikel 331 lid 1; het door de erkenning staande huwelijk gewettigd wordende kind zal dus eveneens de staat van wettig kind hebben, gerekend van de huwelijksvoltrekking. Volgens het bij de eerste nota van wijzigingen aangevulde hoofdstuk 1 van het ontwerp zal artikel 1.11.2.7 lid 1 in een daaraan toegevoegde tweede zin bepalen dat wettiging ingevolge een erkenning door de echtgenoot van de moeder nadat hun huwelijk door overlijden van de moeder is ontbonden, werkt van de dag der erkenning.

Met de beschreven afwijkingen van het thans nog geldende recht dient alsnog rekening te worden gehouden ten aanzien

van vóór het tijdstip van in werking treden van het nieuwe recht gedane erkenningen die volgens het geldende recht niet wettiging van rechtswege tot gevolg hebben gehad, en die dit gevolg wel zouden hebben indien zij na dat tijdstip zouden geschieden. Naar de mening van de ondergetekende dient te worden bepaald dat een natuurlijk kind dat door de echtgenoot van zijn moeder hetzij staande hun huwelijk, hetzij na ontbinding van hun huwelijk door overlijden van de moeder, erkend is vóór het tijdstip van in werking treden van de nieuwe wet, alsnog van rechtswege gewettigd wordt, te dien effecte dat het van dat tijdstip af de staat van wettig kind heeft. Men bedenke hierbij, enerzijds dat wanneer een kind eenmaal rechtsgeldig is erkend, het niet opnieuw kan worden erkend, noch door dezelfde, noch door een andere man, anderzijds dat een terugwerking van de wettiging tot het tijdstip van erkenning of zelfs tot het tijdstip van huwelijksvoltrekking bezwaarlijk zou zijn, in het bijzonder wanneer de ouders of een van hen vóór het in werking treden van de nieuwe wet mocht zijn overleden.

De hier toegelichte bepaling wordt bij de nota van wijzigingen opgenomen in een nieuw artikel 16, dat voor het oorspronkelijke artikel 14 in de plaats komt. Aan de bepaling van het oorspronkelijke artikel bestaat naar de mening van de ondergetekende geen behoefte meer. Een onder het oude recht verboden en nietige, door het nieuwe recht toegelaten erkenning kan door de man na het in werking treden van het nieuwe recht alsnog worden gedaan en heeft dan, als aan de vereisten van artikel 1.11.2.1 is voldaan, van rechtswege wettiging tot gevolg.

Artikel 15 (wordt 17). Zowel het oude als het nieuwe recht stelt bepaalde vereisten die op het ogenblik waarop een erkenningsverklaring wordt afgelegd moeten zijn vervuld, bij gebreke waarvan de erkenningshandeling van rechtswege nietig is, ongeacht of die vereisten later alsnog worden vervuld. De in het oude en in het nieuwe recht gestelde vereisten verschillen. Zo is de erkenning van een kind door een man die gedurende het conceptietijdvak van het kind gehuwd was, volgens het geldende recht nietig, onverschillig of zijn toenmalige huwelijk nog bestond op het ogenblik van de erkenning. Een onder het nieuwe recht verricht wordende erkenning zal slechts nietig zijn, indien de man op het ogenblik van de erkenning gehuwd is met een andere vrouw dan de moeder van het kind en zijn huwelijk met deze vrouw meer dan 306 dagen voor de geboortedag van het kind was voltrokken. Toepassing van het nieuwe recht op een onder het oude recht afgelegde erkenningsverklaring zou betekenen dat aan het nieuwe recht terugwerkende kracht wordt toegekend. Ook een werking van de nietige erkenningshandeling van het tijdstip van in werking treden van het nieuwe recht af zou onaanvaardbare consequenties kunnen hebben, vergelijkbaar met de hierboven ter toelichting van het nieuwe artikel 15 lid 1 besprokene. Een ander verschil is dat het oude recht niet, het nieuwe recht wel de eis stelt dat een op het ogenblik van de erkenning reeds meerderjarig kind, hetzij vooraf schriftelijk hetzij bij het opmaken van de erkenningsakte, zijn toestemming daartoe heeft gegeven.

Voor zover het onderhavige tot artikel 17 vernummerd wordende artikel inhoudt dat artikel 1.11.3.4 niet van toepassing is op erkenningen, gedaan vóór het tijdstip van in werking treden van de nieuwe wet, wordt het dan ook gehandhaafd.

Daarentegen komt het — mede gelet op de in de memorie van toelichting aangeduide jurisprudentie van de Hoge Raad over de betekenis van het geldende artikel 342 B.W. — gewenst voor, in afwijking van het oorspronkelijke artikel 15, uitdrukkelijk te bepalen dat de mogelijkheid om een onder het oude recht gedane erkenning aan te tasten op grond dat zij is gedaan door een man die niet de verwekker van het kind is, wordt beheerst door de artikelen 1.11.3.4a en 4b, die deze mogelijkheid aanzienlijk beperken.

Bij de nota van wijzigingen wordt aan het onderhavige artikel derhalve een in deze zin luidend tweede lid toegevoegd, hetwelk uiteraard niet behoort te gelden als de erkenning

reeds vóór het in werking treden van het nieuwe recht bij gewijsde was vernietigd of nietig verklaard.

Artikel 16 (oud). De materiële regeling van de handhaving die aan een minderjarige bepaalde bevoegdheden van een meerderjarige toekent, verschilt niet wezenlijk in het thans nog geldende en in het nieuwe recht. Wat de processuele regeling betreft, is het in artikel 16 van het ontwerp bepaalde naast artikel 27 overbodig. Sedert de verlaging van de leeftijdsgrens der meerderjarigheid tot 21 jaar zijn de brieven van meerderjarig verklaring in onbruik geraakt. Om deze redenen wordt het onderhavige artikel bij de nota van wijzigingen geschrapt.

Artikel 17 (oud). Naar de mening van de ondergetekende is er geen wezenlijk verschil tussen artikel 374b lid 2 onder a B.W., zoals dit pleegt te worden toegepast, en artikel 1.14.4.3 lid 2 onder c. Ook artikel 17 van het ontwerp wordt derhalve bij de nota van wijzigingen als overbodig geschrapt.

Artikel 18. Behoud van dit driedelige artikel acht de ondergetekende raadzaam ter voorkoming van op dit terrein zeer ongewenste twijfel.

Artikel 19. Voor dit artikel geldt hetzelfde. De opsomming wordt bij nota van wijzigingen aangevuld met het inmiddels bij de eerste nota van wijzigingen in hoofdstuk 1 van het ontwerp opgenomen nieuwe artikel 1.15.12.15a.

Artikel 21. Wat de rechtsgang betreft, is dit artikel overbodig naast artikel 27 van het ontwerp. Met betrekking tot het bekend maken van uitspraken in zaken van curatele verdient het naar de mening van de ondergetekende de voorkeur dat het nieuwe recht geldt ten aanzien van alle uitspraken die na het tijdstip van in werking treden van deze wet worden gedaan. Een uitdrukkelijke bepaling in die zin acht hij gewenst, ten einde duidelijk te doen uitkomen dat de bekendmaking niet valt onder de in artikel 27 van het ontwerp voorgestelde regel.

Ook acht hij een overgangsbepaling gewenst voor het geval dat vóór het tijdstip van in werking treden van de nieuwe wet krachtens artikel 495 B.W. een provisionele bewindvoerder is benoemd. Op de bevoegdheden van deze bewindvoerder en die van de persoon wiens ondercuratelestelling is gevraagd, kunnen bezwaarlijk met ingang van dat tijdstip zonder meer de regels van artikel 1.16.3 worden toegepast. Derhalve wordt in een nieuw tweede lid van het onderhavige artikel bepaald dat, in geval de rechter vóór het tijdstip van in werking treden van deze wet krachtens het toen geldende artikel 495 van het Burgerlijk Wetboek een provisionele bewindvoerder benoemd heeft, artikel 1.16.3 leden 2 en 3 slechts van toepassing zal zijn nadat deze uitspraak met overeenkomstige toepassing van artikel 1.16.3 lid 4 is gewijzigd.

Artikel 22. Bij nota van wijzigingen wordt in de leden 1 en 2 de aanhaling van „de artikelen 1.17.1.1—1.17.3.1” vervangen door „titel 1.17”, mede omdat inmiddels in hoofdstuk 1 van het gewijzigd ontwerp het voorstel is gedaan, artikel 1.17.3.1 te laten vervallen.

Artikel 24. In het voorlopig verslag is terecht opgemerkt, dat in hoofdstuk 1 van het gewijzigd ontwerp inmiddels is voorgesteld het aan artikel 344c B.W. beantwoordende, bij de wet van 1958 vastgestelde artikel 1.17.3.1 te laten vervallen. Mede gelet op de korte vervalttermijn van artikel 344c, vierde lid, acht de ondergetekende het gerechtvaardigd als beslissend tijdstip hier dat van de bevalling aan te wijzen. Mitsdien wordt het onderhavige artikel bij de nota van wijzigingen aldus herzien, dat het tevoren geldende artikel 344c van het Burgerlijk Wetboek en de desbetreffende tevoren geldende bepalingen van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering ook na het tijdstip van in werking treden van deze wet van toepassing zijn, indien de bevalling vóór dat tijdstip heeft plaatsgehad.

Men denke hierbij aan de artikelen 479b, 598a en 828a e.v. Rv., zoals deze thans nog luiden.

Artikel 25. Voor de processuele regeling betreffende reeds ingediende verzoeken als genoemd in lid 2, is deze bepaling overbodig naast het in artikel 27 van het ontwerp bepaalde. Bij nota van wijzigingen wordt derhalve het tweede lid van het onderhavige artikel geschrapt.

Artikel 26. Zoals in deze memorie bij het volgende artikel wordt uiteengezet, acht de ondergetekende het gewenst het daar bepaalde als algemene regel met betrekking tot gedingen, voorzien in het geldende eerste boek van het Burgerlijk Wetboek, te handhaven. Evenwel komt het hem met betrekking tot reeds begonnen procedures tot verkrijging van een verklaring van vermoedelijk overlijden gewenst en — gelet op het eigenaardige karakter van deze zich in verschillende stadia afspelende procedures — ook zeer wel uitvoerbaar voor, een uitzondering te maken. In het tweede lid van het onderhavige artikel werd reeds voorgesteld te bepalen dat de rechter in een zodanige procedure artikel 1.18.2.3a kan toepassen. Voorts is het gewenst dat bij de einduitspraak artikel 1.18.2.3 lid 4 toepassing vindt, dat deze uitspraak spoedig in kracht van gewijsde gaat (vergelijk artikel 1.18.2.3b, eerste zin), en dat zij leidt tot het opmaken van een overlijdensakte overeenkomstig artikel 1.18.2.4. Hierbij sluit dan aan dat ook de daarop volgende artikelen van afdeling 1.18.2, met inbegrip van het bij de eerste nota van wijzigingen in hoofdstuk 1 van het ontwerp opgenomen artikel 1.18.2.11a, toepasselijk zullen zijn.

Hiertoe strekt het bij de nota van wijzigingen voor de oorspronkelijke leden 2 en 3 van het onderhavige artikel in de plaats gestelde nieuwe tweede lid. Is bij voorbeeld overeenkomstig het geldende artikel 528 lid 1 B.W. verlof tot de eerste openbare dagvaarding verleend en op die dagvaarding noch de afwezige, noch iemand voor hem opgekomen, en is inmiddels na eerstgenoemde uitspraak de nieuwe wet in werking getreden, dan zal de rechtbank bij een beschikking overeenkomstig artikel 1.18.2.3 lid 2 herhaalde oproeping gelasten, tenzij zij termen vindt om met toepassing van artikel 1.18.2.3a onder b reeds aanstonds de in artikel 1.18.2.3 leden 3 en 4 bedoelde beschikking uit te spreken.

Artikel 27. Dit artikel stelt tot regel dat gedingen die vóór het tijdstip van in werking treden van de nieuwe wet aanhangig zijn gemaakt en nog niet zijn afgedaan, worden afgehandeld met toepassing van de tevoren geldende voorschriften van procesrechtelijke aard. De wenselijkheid van deze regel is in het voorlopig verslag bestreden.

De ondergetekende moge duidelijkheidshalve tweeërlei vooropstellen. Het artikel handelt uitsluitend over de voorschriften van procesrechtelijke aard, niet over de in deze gedingen toe te passen regels van materieel recht. In de tweede plaats geldt het artikel — zoals ook reeds in het ontwerp blijkens zijn plaatsing in hoofdstuk 6 en zijn daarbij passende formulering het geval was — alleen voor gedingen die betrekking hebben op het, thans in het geldende eerste boek, straks in het nieuwe Boek 1 van het Burgerlijk Wetboek geregelde, personen- en familierecht. Het gaat dus om de vooral pragmatisch te beoordelen vraag of het wenselijk is in deze gedingen, wanneer in de loop daarvan de nieuwe wet in werking treedt, op dat tijdstip over te schakelen op procesrechtelijke voorschriften die afwijken van de tevoren geldende en tot dat tijdstip toegepaste.

Verreweg de meeste gedingen die betrekking hebben op onderwerpen van personen- of familierecht worden volgens het nieuwe Boek 1 ingeleid met een verzoekschrift. Het ontwerp-Invoeringswet gaat er van uit dat vóór de inwerking-treding van deze wet zal zijn tot stand gekomen de wet ter vaststelling van een algemene regeling van de rechtspleging in zaken die met een verzoekschrift worden ingeleid, waarvan het ontwerp onder no. 7753 bij de Staten-Generaal aanhangig is; men zie ook het ter gelegenheid van de memorie van antwoord aan de Tweede Kamer over laatstgenoemd ontwerp daaraan bij nota van wijzigingen (zitting 1967—7753 stuk 6) toegevoegde artikel IV leden 1—3. Die algemene regeling is

neergelegd in nieuwe artikelen 429a—429r van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering; volgens artikel 429a zal die algemene regeling gelden, voor zover uit de wet niet het tegendeel voortvloeit. Zowel elders in dat wetboek als in het nieuwe Boek 1 van het Burgerlijk Wetboek zullen voor verscheidene gedingen over onderwerpen van personen- of familierecht voorschriften van procesrechtelijke aard voorkomen, die de algemene regeling aanvullen of daarvan afwijken.

Voor zover de algemene regeling van de rechtspleging in zaken die met een verzoekschrift worden ingeleid zonder zulke aanvullingen en afwijkingen zal gelden, stemt zij weliswaar grotendeels overeen met de thans nog ongeschreven regels van procesrecht die in de jurisprudentie zijn ontwikkeld, doch uiteraard niet geheel. En de aanvullende en afwijkende voorschriften, voor bepaalde gedingen voorkomende hetzij in het nieuwe Boek 1, met inachtneming van hoofdstuk 1 van het ontwerp-Invoeringswet, hetzij in hoofdstuk 3 van het ontwerp-Invoeringswet dat verscheidene wijzigingen in het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering bevat, vertonen eveneens vele, en ten dele ingrijpende, verschillen met de geldende procesregelen. Men vergelijkte bij voorbeeld de in het geldende eerste boek van het Burgerlijk Wetboek vervatte regeling van de procedures tot ondercuratelestelling en tot opheffing van curatele met de nieuwe in de artikelen 429a—429r en 882—893 Rv.

Naar de mening van de ondergetekende zouden de consequenties van een overschakelen op de nieuwe processuele regelingen in lopende gedingen op het tijdstip van in werking treden van de nieuwe wet moeilijk zijn te overzien en ten minste een gedetailleerd stel overgangsbepalingen vereisen, afgestemd zowel op het stadium waarin het geding verkeert als op de aard van de verschillen tussen de oude en de nieuwe processuele voorschriften. Daarbij komt dat de gedingen waarover het gaat, in vergelijking met procedures die met een dagvaarding worden ingeleid, over het algemeen niet van lange duur zijn. Hij geeft dan ook voor deze gedingen de voorkeur aan handhaving van één overgangsbepaling en wel de in het onderhavige artikel voorgestelde, behoudens de hierboven bij het vorige artikel gemotiveerde bijzondere bepaling betreffende de procedure tot verkrijging van een verklaring van vermoedelijk overlijden.

In het eerste lid van het onderhavige artikel wordt bij nota van wijzigingen de laatste zinsnede gewijzigd, zodat zij komt te luiden: zulks behoudens het in het vorige artikel bepaalde.

Artikel 28 (nieuw). Na het mondeling overleg op 12 september en 2 oktober 1967 van de Commissie voor Justitie met de ondergetekende over de hoofdstukken 1—4 en het laatste hoofdstuk van het gewijzigd ontwerp van wet is, overeenkomstig het toen besprokene, bij de eerste nota van wijzigingen het in hoofdstuk 3 voorgestelde artikel 814 lid 1 onder c Rv. in die zin gewijzigd, dat met betrekking tot gedingen tot echtscheiding en scheiding van tafel en bed aan de Nederlandse rechter rechts-

macht toekomt, indien bij de indiening van het in artikel 816 Rv. voorgeschreven verzoekschrift de eiser sedert twaalf maanden of, indien hij Nederlander is, sedert zes maanden woonplaats in Nederland heeft.

In genoemd overleg is geconstateerd dat volgens de sedert 1 maart 1964 krachtens de rijkswet van 14 november 1963, *Stb.* 467, geldende bepalingen van de Wet op het Nederlanderschap en het ingezetenschap de Nederlandse vrouw die met een niet-Nederlander is gehuwd, slechts door een daartoe strekkende wilsverklaring haar Nederlandse nationaliteit verliest. De rijkswet van 1963 bevatte in artikel 3 onder I overgangsbepalingen, die voor 1 maart 1964 gehuwde vrouwen gelegenheid boden door een kennisgeving aan de bevoegde autoriteiten het door of ten gevolge van het huwelijk verloren Nederlanderschap te herkrijgen. Deze overgangsbepalingen stelden hiervoor een termijn die een jaar na 1 maart 1964 is geëindigd. In het mondeling overleg werd van de zijde van de Commissie bepleit in het onderhavige ontwerp van wet alsnog een overgangsbepaling op te nemen, krachtens welke ook voor de gewezen Nederlandse vrouw die de zoiust genoemde kennisgeving had kunnen doen maar heeft nagelaten, de in het gewijzigde artikel 814 lid 1 onder c Rv. bedoelde termijn van zes maanden voldoende zal zijn. Daarbij werd van de zijde van de Commissie erkend dat deze overgangsbepaling niet zou behoren te gelden voor de vrouw die zich na haar huwelijk met een buitenlander heeft laten naturaliseren; immers in dat geval heeft zij, staande het huwelijk, de Nederlandse nationaliteit door haar wil verloren.

De ondergetekende heeft, overeenkomstig zijn in het mondeling overleg gedane toezegging, dit denkbeeld nader overwogen. Hij is tot de conclusie gekomen dat hiervoor in het stelsel van het voorgestelde artikel 814 Rv., zoals dit bij de eerste nota van wijzigingen is aangevuld, inderdaad veel te zeggen is.

Een hiertoe strekkende bepaling kan het best worden geplaatst in het voorlaatste hoofdstuk van het ontwerp. Bij de onderhavige nota van wijziging wordt mitsdien dat hoofdstuk aangevuld met een nieuw artikel 28. Het is zoveel mogelijk geredigeerd in dezelfde trant als de bovengenoemde overgangsbepalingen van de rijkswet van 14 november 1963. Volledigheidshalve wordt nog opgemerkt dat lid 1 van dit nieuwe artikel, en dus ook het tweede lid daarvan, uiteraard niet is geschreven voor een vrouw die, na de Nederlandse nationaliteit te hebben verloren, deze inmiddels heeft herkregeen. Zij kan immers rechtstreeks een beroep doen op hetgeen artikel 814 lid 1 onder c bepaalt omtrent een eiser die Nederlander is.

De schrapping van hoofdstuk 5 van het ontwerp leidt ertoe dat de hoofdstukken 6 en 7 worden vernummerd tot 5 en 6.

Voorts kan het opschrift van het voorlaatste hoofdstuk worden vereenvoudigd tot „Overgangsbepalingen”. Considerans en intitulé dienen hiermee in overeenstemming te worden gebracht.

De Minister van Justitie,

C. H. F. POLAK.